

ressò mont-roigenc

SOLDATS DE LA GUERRA DE CUBA I FILIPINES

Martí Rom

www.martirom.cat

12-03-2020

“La seva pròpia mare no el va reconèixer”. Recordo aquestes paraules de la meua àvia materna Dolors Ferratjes Tost referint-se al germà del seu pare¹ Pere Ferratjes Munté. Explicava que no sabien que tornava i es va presentar al carrer d'Amunt núm. 15 on va trobar la seva mare, Dolors Munté Solé², asseguda a la porta.

Encara anava amb el famós “*traje de rayadillo*” que era el reglamentari dels soldats d’infanteria: “*La guerrera y el pantalón eran azules con rayas blancas y completaba el uniforme un sombrero de jipijapa o empleita³, zapatos de becerro negro –con suerte unas zapatillas guajiras-, el morral de macuto, una manta, una bolsa de aseo, la marmita fiambarrera, el vaso y la cuchara...*”⁴. Continua explicant l’armament que duïen: “*además del moderno fusil maüser, con cartucheras para las municiones, añadía un largo machete con funda de cuero...*”.

Deia l’àvia que no semblava ell, que va arribar molt malalt. A Cuba, per la manca d’aigua d’on estava, bevien continuadament suc de canya de sucre. Sembla que això el feu emmalaltir.

He trobat al diari “*La Autonomía. Diario republicano. Defensor del partido único*”, de Reus, del 8 de febrer de 1899, a la relació de “*Repatriados... llegados últimamente*” a Pere Ferratjes Munté. Va morir uns pocs mesos després.

La Guerra de Cuba venia de lluny. Primer hi ha l’anomenada “Guerra dels 10 anys” (1868 a 1878) i finalment la “Guerra de la independència” (1895 al 1898). Aquesta, comença amb el conegut com “*Grito de Baire*” (24 de febrer de 1895) quan sota les ordres de José Martí s’aixequen 35 pobles de l’Orient de Cuba. Espanya hi arribaria a enviar uns 250.000 soldats.

¹ Aquest era Josep Ferratjes Munté, el que fou president de “L’Obrera”. Veure el llibre “El Centre Obrer de Mont-roig del Camp (1911-1925)” de Francesc Rom Serra i Martí Rom (Cossetània Edicions, 2003).

² Dolors Munté Solé (coneguda com “Dolores Pobreta”) estava casada amb Pere Ferratjes Aragonès (dit “Pere Pago”). Veure la fotografia de la pàgina 63 del llibre “El Centre Obrer de Mont-roig del Camp (1911-1925)”.

³ Barret fet de fulles trenades de palma.

⁴ Del llibre “*Piedralén. Historia de un campesino. De Cuba a la Guerra Civil*” de Carlos Gil Andrés (Marcial Pons. Ediciones de Historia, 2010), pàg. 72.

L'explosió del cuirassat Maine dels Estats Units, el 15 de febrer de 1898 en el port de La Havana comportarà la intervenció d'aquest país en aquella guerra de la independència. El Tractat de París (10 de desembre de 1898) posarà fi a la guerra i, a més, Espanya renunciava a les colònies de Cuba, Puerto Rico i Filipines.

Com a conseqüència de la Guerra de Cuba, a Filipines, que ja patia des de feia anys actuacions guerrilleres, es produeix una important revolta el 1896. Allà hi havia tan sols uns 17.000 soldats, dels quals dos terços eren nadius. Quedava molt lluny de la metròpoli. La pau es firmarà el 23 de desembre de 1897.

La pèrdua de les colònies va provocar una gran crisi social i política a Espanya, que s'arrossegaria fins ben entrat el segle XX.

Relació de mont-roigencs que he trobat citats com a soldats de Cuba o Filipines, per ordre cronològic de publicació:

A "La Vanguardia", del 28 de juny de 1898, a la notícia "*Desde agosto a abril último han fallecido en la isla de Cuba*", hi ha Sixte Grifoll Freixas.

A "*La Actualidad. Diario de Valls*", del 20 de setembre de 1898, a la notícia "*Desde mayo a octubre de 1897 fallecieron en la isla de Cuba*", es cita a Josep Nuet Rovira.

A "*La Autonomía. Diario republicano. Defensor del partido único*", de Reus, de l'11 de desembre de 1897, refereix els soldats que han tornat de Cuba i esmenta que Francisco Cortés Martín ha estat destinat al "*cuervo de Luchana*" (un cos d'exèrcit).

En el mateix diari del 16 de desembre hi ha Joaquim Cort Martí, destinat a "Albuera".

A "La Vanguardia", del 10 de març de 1898, s'hi diu que ha tornat de Filipines Pere Sedó Martí, i que va destinat a "Almansa".

A "*La Autonomía. Diario republicano. Defensor del partido único*", de Reus, del 4 d'octubre de 1898, a la secció "*Auxilio al soldado*" hi ha la "*Relación de los socorros distribuidos durante el mes de septiembre de 1898 por la Comisión de Auxilios de Reus a los soldados heridos o enfermos procedentes de Cuba o Filipinas*". S'esmenta Salvador Bargalló, Elias Benaiges⁵ i Pau Sabater.

Veurem més casos en endavant d'aquests ajuts. Normalment els hi assignen: 10, 5 ó 2 pessetes.

⁵ Elias Benaiges Figueras fou un home important del primer republicanisme a Mont-roig. Tenia un Cafè a la plaça del Mercat (ara plaça de Mossèn Gaietà Ivern número 4). Allí hi anaven els homes de tendència republicana, del Casino de Baix; allí sortien a conversa els temes polítics del moment. Surt citat en el llibre "Historia crítica de los hombres del Republicanismo catalán en la última década (1905-1914)" d'Emilio Navarro (Barcelona, 1915). "*Nació en Mont-roig (Tarragona) en 1878... Era todavía muy joven cuando organizó en su pueblo un Comité de Juventud Republicana, primera organización que en Mont-roig tuvieron los correligionarios. En ella desempeñó Benaiges el cargo de secretario... En 1909 fue elegido concejal, desempeñando su cometido durante los cuatro años...*". Podeu trobar una ampla crònica sobre la tasca política en el llibre "El Centre Obrer de Mont-roig del Camp (1911-1925)" (Cossetània Edicions, 2003) de Francesc Rom Serra i Martí Rom, a la pàg. 97.

A *“La Opinión: diario político de avisos y noticias”*, de Tarragona, del 4 de novembre de 1898, esmenta Palmiro Casals, entre els que havien arribat el dia anterior.

A *“Crónica reusense. Órgano del partido Liberal Conservador de avisos y noticias”*, del 6 de novembre de 1898, a la *“Relación de los socorros...”* hi trobem Miquel Bargalló.

A *“La Autonomía. Diario republicano. Defensor del partido único”*, de Reus, del 7 de desembre de 1898, a la *“Relación de los socorros...”* hi ha Palmiro Casals, Joan Baptista Cabré i Tomàs Badia.

El *“Diario de Reus: de avisos y noticias”*, del 22 de novembre de 1898, diu que *“se ha concedido la pensión anual de 182,50 pesetas a los consortes vecinos de Montroig Pedro Salvador Alsina y Teresa Jordi Salvat, como padres de un soldado de los fallecidos en Cuba...”*.

A *“La Opinión: diario político de avisos y noticias”*, de Tarragona, del 20 de desembre de 1898, on esmenta els soldats que havien arribat el diumenge 18 i el dilluns 19, hi ha Jaume Fraga.

Al *“Diario de Reus: de avisos y noticias”*, del 30 de desembre de 1898, diu que *“entre los repatriados llegados últimamente a Barcelona...”* hi ha Josep Aragonès.

En el mateix diari, del 4 de gener de 1899, a la *“Relación de los socorros...”* hi trobem Clemente Allado, Jaume Fraga, Josep Aragonès i Pere Boronat.

A *“La Autonomía. Diario republicano. Defensor del partido único”*, de Reus, de l'1 de febrer de 1899, a *“Repatriados”*, hi ha Pere Bargalló.

Al diari *“El País”*, de Lleida, del 5 de febrer de 1899, diu que entre els que van arribar el dia anterior que eren del Regimiento de Sagunto, hi havia Joan Badia.

A *“La Autonomía. Diario republicano. Defensor del partido único”*, de Reus, del 8 de febrer de 1899, a la *“Relación de los socorros...”* hi ha Josep Morell i Pere Bargalló.

A *“La Autonomía. Diario republicano. Defensor del partido único”*, de Reus, del 8 de febrer de 1899, a *“Repatriados”* vaig trobar aquell parent avantpassat meu, Pere Ferratjes Munté.

Al mateix diari, de l'11 de febrer de 1899, a *“Repatriados”* hi ha Mateu Toda.

També al mateix diari, del 7 de març de 1899, a la *“Relación de los socorros...”* hi trobem Mateu Toda i Pau Sabater.

Al *“Diario de Tarragona”*, del 9 d'abril de 1899, a *“Repatriados de Filipinas”* a Josep Vernet i Gaspar Pujol.

A *“La Publicidad”*, de Barcelona, del 16 de juny de 1898, hi trobem la següent notícia de la secció de Tarragona: *“Ayer ingresaron en la sucursal del Banco de España en esta plaza 217 pesetas recaudadas en el pueblo de Montroig, y con destino a la suscripción*

para los gastos de la guerra y fomento de nuestra Marina...". Deuria ser un gest d'obligat patriotisme pensant en *els* convilatans que lluitaven a Cuba.

També he trobat algun cas d'algun jove que no es presenten a la convocatòria de reclutament o bé que després fugen. El "*Diario de Tortosa*", del 28 d'abril de 1897, diu que l'alcaldia de Mont-roig "*encarga la busca y captura del prófugo Rosendo Serra Marcó*".

Al "*Boletín oficial de la provincia de Tarragona*", del 6 d'octubre de 1898, hi ha un cas d'un soldat reclamat perquè es presenti a la caserna d'infanteria de Tarragona, a la unitat dita "Albufera". És Josep Maria Pagès Anguera, de vint anys i fill de Francesc i Carme. Diu que és de la quinta del 97 i s'ha de presentar abans de trenta dies, si no serà declarat en rebel·lia. La data de la requisitòria és el 4 d'octubre. Fins i tot descriu amb detall les seves característiques personals: "*pelo negro, cejas at pelo, ojos negros, nariz, barba y boca regular, color enfermizo, frente y aire regular, producción buena; señas particulares ninguna, y de un metro seiscientos cincuenta y seis milímetros de estatura...*".

Addenda 1

En el llibre "Estudi onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp" de Ferran Jové i Hortonedà (Ajuntament de Mont-roig del Camp, 1999), a la pàg. 379, esmenta un anomenat "Pau-fumereta": "*Conten que el nom s'originà quan tornà de la guerra de Cuba perquè explicava que li havien donat un arma defectuosa: "Em van donar, deia, una escopeta sense fumereta", és a dir, segons les versions que hem sentit, no hi havia l'orifici per on s'escapa el fum després del tret. Asseguren que al·ludit s'enfadava molt si el cridaven pel renom*". Podria ser un dels anteriors citats.

Addenda 2

Relació de noms per ordre alfabètic (de cognom) que consten com soldats a Cuba o Filipines:

Allado, Clemente
Aragonès, Josep
Badia, Joan
Badia, Tomàs
Bargalló, Miquel
Bargalló, Pere
Bargalló, Salvador
Benaiges, Elías
Boronat, Pere
Cabré, Joan Baptista
Casals, Palmiro
Cort Martí, Joaquim
Cortés Martín, Francisco
Ferratjes Munté, Pere
Fraga, Jaume
Grifoll Freixas, Sixte

Morell, Josep
Nuet Rovira, Josep
Pujol, Gaspar
Sabater, Pau
Salvador Jordi, ???⁶
Sedó Martí, Pere
Toda, Mateu
Vernet, Josep

Són 24 mont-rogens. Possiblement n'hi pugui haver algun més. Si algun lector en coneix algun altre que ens ho faci saber. L'afegiríem.

⁶ El fill d'aquell matrimoni, Pedro Salvador Alsina i Teresa Jordi Salvat citat al "*Diario de Reus: de avisos y noticias*", del 22 de novembre de 1898.